

دکتر یار محمد کارشناس محیط زیست

از بین رفتن پوشش گیاهی کوه ها پیامد های محطی آن

افغانستان یکی از کشورهای مستعد برای وقوع حوادث طبیعی در طی جنگ طولانی شده است و ذوب یخچالها ، ریزش کوه تپه های خاکی شسته شده از آب باران ، لغزش زمین های ناپیدار ، سنگ کوچ ها ، برف کوچ ، زمین جنبی ، سیل بهاری و تیرماهی ، طوفان بادها ، زمستانهای سرد ، تابستانهای گرم خشک و خشکسالی هر ساله باعث خسارتهای زیادی در این کشور می شود. دلایل وقوع حوادث طبیعی افزایش جمعیت و گرد آوری هیزم سوخت از کوه ها ، بی ترحمی در قطع بی رویه گیاه شترین بویه و هنگ بدبوی از دامنه تپه ها برای کسب مقدار ناچیز پول و علاقه مردم به مالداری در نواحی کوهستان روز به روز فزون یافته است. افزایش رشد جمعیت از یک طرف و ظایف خاک را تحت تاثیر قرار می دهد و از جانب دیگر در اثر مهاجرت های اضافی استفاده از ساحه باغات و زمین های زراعتی برای اعمار خانهای رهائشی و وسعت یافتن شهر دهات بدون در نظر گرفتن

ساحه سبز سبب تخریب خاک می گردد. بین تراکم نفوس و ضیاعت محیط زیست طبیعی رابط مستقیم وجود دارد. در اینجا هر قدر تراکم نفوس زیاد باشد به همان اندازه ضیاع محیط زیست طبیعی زیاد می شود.

مهاجرین اجباری

نسبت به مهاجرین اختیاری تانثیرات منفی را بالای محیط زیست وارد می نمایند زیر افراد بصورت آبی بوقوع پیوسته و مشکلات فوری را بار می رورد. دیگر دلیل علاقه تمام مردم نواحی به جارو داری روز به روز فزونی یافته است و در سالهای اخیر که تعدا دام ها به سه چهار برابر حد استاندارد رسیده فشار بیش از حد را به چراگاه های کوهستانی بویژه در ارتفاعات وارد شده است که باعث تخریب پوشش گیاهی بعلت حرکت رمة های کوسفند ،گله بز ه ، پاده گاو ها شده است که ارتفاعات کوه ها برهنه از پوشش گیاهی شده تحمل بارندگی های شدید چندساعته را ندارد و هم دیگر کوه ها توان نگهداشت حجم برف از سبب ناپایداری از عدم پوشش گیاهی را ندارند باعث لغزش برف و آمدن برف کوچ ها ، سنگ کوچ ها در تمام نواح شمال شده است. برف کوچ های گل آلوخس وچوب دار در فصل تابستان شروع به آب شدن نمودن وباعث طغیانی شدن دریای آمو وخراشیدن سواحل آن شده است.

سیلاب جوزجان

بررسی حوادث طبیعی مرگبار فصل بهار 2014 در بخش های شمال جاری شدن سیلاب در ولایت های تخار ، فاریاب ، جوزجان ،سرپل و بادغیس موج های تکانه دهند ه را در بستر دریای خروشان افغانستان طوفانی ساخت است که این رویداد ها از عدم بی مسئولیت ادارات مسولین دولت در حفظ بافت های طبیعی منطقه باعث خسارات جانی ومالی در شمال کشورماشده است.

ریزیش صدها تن تپه خاکی شسته شده در بارندگی های طولانی بی سابقه امسال و فرور آمدن برف کوچ وار تپه خاکی ناپایدار بر سر خانهای ده ای آب باریک ولسوالی ارگو بدخشان که وقوع یافت. دلیل آن شیبی دامنه ای آن بیشتر از 30 درجه است و دلیل اساسی آن شخم تپه برای کشت للمی است و هم دلیل دیگر آن با ایجاد ناپایداری تیغه تپه که حدود 100 سال پیش نیز در عقب تیغه رانش واقع گردیده بود است و به دلیل از بین رفتن پوشش گیاهی دامنه به عنوان مواد سوخت که این کار سبب ناپایداری خاک تپه از جای اصلی آن ده متر خاک و سنگ بیجا شد در ایام باران شدید و حرکت کرد و لغزش هولناک را به داخل دره آب باریک اتفاق افتاد و توده های گل شسته سنگ در مقابل رود باریک سد طبیعی را به ارتفاع 70 الی 80 متر تپه خاکی جدیدی را تشکیل داده است که احتمال شکست این سد طبیعی به طول شش صد متر هیچ وجود ندارد.

با پر شدن آب با عمیق 60 متر بشکل کول یا جهیل طبیعی مشکل آب نوشیدنی و آبیاری باغ و کشتزار قریه پایین را بوسیله ساخت یک کانال آب گیر مرفع خواهد ساخت.

رانش ارگو بدخشان

دلیل سیل در ولایت سمنگان و بغلان در طی این چندسال آخر کندن گیاه شیرین بویه و هنگ است که برخی حاضرند برای کسب مقدار ناچیز در آمد پول دامنه های دره ها را از پوشش سبز این دو گیاه با طاقت و تحمل در مقابل تابش مستقیم نور خورشید برهنه و نابود کند. این دو گیاه نور پسند هستند و درجه حرارت هوا را کاهش می دهند و هوا را به حرکت و جریان وا می دارند از خشکی هوای محیط اطراف خود جلوگیری می کنند. وجود این دو گیاه در دامنه ها موجب پایداری خاک و بهترین بازدهی شرایط بهبود محیط زیست هستند.

سیل بغلان

گیاه اسفندانه در اکثر از نقاط افغانستان منجمله در دامنه های صفات شمال به وسیله مردم محل کند به تن ها و کانتینر ها به خارج صادر می شود و محلات آن به سرسبزی این بته گیاه بومی ضرورت دارد ، ولی دامنه ها از این گیاه ریشه کن و برهنه گردیده است . هستی این بته گیاه محل را از باد خاک پر و از رواناب در ایام بارش های موسمی محافظ نگه میدارد. مفاد آن ناچیز ولی خساره حوادث طبیعی آن و هم از بابت امراض انسانی تا حیوانی به صدها هزار دالر می شود.

از سبب عدم درک مسولین ادارات مسول در حفظ بافت طبیعی کوهستان بوته کنی در مراتع و قطع بته های جنگلی ، چرای زود هنگام و بی رویه مراتع و از بین رفتن پوشش گیاهی طبیعی و هم عدم رعیت اصول و شخم زمین در جهت شیب دامنه ها باعث تشدید فرسایش کناره ای رودها شده است و احتمال بروز حوادث طبیعی در آن بیشتر است که ادره های مسول باید هرچ زوتر توجه جدی در شناسایی نقاط حادثه خیز کوهسنان را شناسایی و تثبیت و بهسازی و بازسازی کرد . اگر دولت برنامه موثر طرح برای بهبود بخشیدن به وضعیت بافت های طبیعی دامنه را تطبیق نکند . در آینده پیامد های زیانباری خواهد داشت.

افغانستان در طی این بیشتر از سه دهه جنگ همواره گرفتار حوادث طبیعی مانند سیلاب ها بارنگی های شدید برف و کولاک طوفانهای موسمی رانش ، زلزله قربانی زیادی را مردم می گیرد.

باراه ها و روشاهای دانش ساده حفاظت محیط زیست برای ایمن سازی مردم در برابر حوادث طبیعی از سوی مسئولین دولت نیز امکان پذیر است. اول - ممنوعیت صادرات گیاهان مانند ریشه شیرین بویه ، شیره هنگ ، اسفندانه و ریشه مسواک در واقعیت حراست از محیط زیست افغانستان است. دوم - کنترل از چرای زود هنگام وبی رویه مراتع باعث تقویت پوشش گیاهی طبیعی اعم از پوشش جنگلی و مرتع و هم کنترل فرسایش خاک و سیلاب در حوزه ها و مناطق مرتع و کوهستانی و غیر... است. عوامل نظیر خشکسالی رانش سیلاب ها ، چرای بی رویه دام در مناطق شیب دار و دره های کوهستانی است.

سوم - منع قطع پوشش جنگلی که قطع بی رویه پوشش جنگلی برای مواد سوخت حالت مناسب و تراکم خود را از دست می دهد. و خاک آن منطقه به علت کمبود شاخ و برگ و فاصله ایجاد شده بین آنها در برابر بارانهای شدید و رگبار تند بی دفاع مانده و مقاومت خود را از دست می دهد و با کمترین بارش تند، مرگبار ترین سلاب را بوجود می آورد. در ارتفاعات بوته کنی و برداشت بیش از حد از گیان می تواند سبب نابودی بسیاری از گیاهان کوهستان شود. پیامدهای نامطلوب آن فرسایش خاک بوجود آمدن روان آب و عدم نفوذ آب در خاک ، پاین رفتن سفره های آب زیر زمینی است و هم به خطر افتادن ده هات های که در دامنه کوه قرار دارند. چهارم - از راه کاشت گیاهان و درختان بومی در دامنه ها موجب پایداری خاک و ذخیره سازی آب و رونق فعالیت های گوناگون باغ داری و زراعتی بوده اند. الف - با کشت گیاه رشقه در دامنه ها و زمین های شیب دار سبب افزایش بر پایداری خاک می گردد و هم جلو روان آب و جاری شدن سیلاب را گرفت. رشقه گیاهی است علفی و چندساله که ارتفاع آن تا یک متر می رسد گیاه سبز آن برای تامین غذایی حیوانات اهلی گردید و دانه داخل آن به شکل لوبیا ولی کوچکتر از آن می باشد. حاضر رشقه در تمام مناطق معتدل در بهار و در تیرماه کشت می گردد. کشت بهاری معمولا بعد از رفع سرمای بهاری در نیمه دوم ماه حمل و کشت تیرماه آن در مناطق سرد و معتدل تا اوسط ماه سنبله انجام گیرد. عمر مفید واقتصادی رشقه در مواردی 5-7 است.

نمونه کشت رشقه

با طرح های تولید نهال در سطح مراتع می توان اقدام حفاظتی منابع طبیعی کرد. و هم ریشه نباتات با فرو رفتن در خاک ها حساس به لغزش را مانند ستونهایی عمل کرده و با ایجاد شبکه متراکم ریشه ای از بهم پاشیدن قطعه زمین با پایداری لغزش یا رانش جلوگیری نمود. ب - احیاء و کشت پوشش گیاهی بطور طبیعی روی تپه ها می تواند محیط اکولوژیکی مناسبی را در مناطق همجوار از طریق رشد و تکثیر بسیاری از گونه های گیاهان را توسعه دهد و از این طریق اکوسیستم پایداری را در تپه بوجود آورد و تپه ها را در ایام بهارن های شدید موسمی از حرکت باز دار.

نمونه کاشت درختان

ت - کاشت درختان در دامنه ها نقش عمده ای را در پایداری دامنه ها دارند. ریشه درختان با فرورفتن در خاک های که حساس به لغزش را مانند ستونهایی عمل کرده و با ایجاد شبکه مترکم ریشه ای از بهم پاشیدن قطعه زمین نا پایدار لغزش جلوگیری می کند.

ریشه درخت جلورانش توده ای گل گرفت است

پوشش گیاهی درختی ، درختچه ای ، بوته ای و علفی ها که برای تثبیت تپه های نرم ریگ دانه دار بکار گرفته می شوند و از چوب خشک آن برای تامین هیزم سخت مورد نیاز مردم محل مورد استفاده قرار گیرد.

نمونه پوشش گیاهی درختچه ای

مدارک مقاله

استفاده از ویکی پدیا